

Pagerbime reformacijos ir lietuviško rašto pradininkus Vilniuje

Minėme pirmosios lietuviškos knygos - Martyno Mažvydo Katekizmo 450 metų jubiliejų. Vis aiškiau regime ir patį Reformacijos sąjūdį. Regis, šiuo metu jau kyla natūralus lietuvių tautos dvasinis poreikis prisiminti bei pagerbti ir reformacijos veikėjus, tarp jų - ir LDK kanclerį, Vilniaus vaivadą kunigaikštį Mikalojų Radvilą Juodąjį (1515-1565).

Atmintina, kad reformacija XVI-XVII a. Lietuvoje, kaip ir visoje LDK, buvo Europos, o kartu ir atskirų jos tautų kultūrų augimo veiksnys, neaplenkęs ir lietuvių tautos.

Gyvybingas ir neįkainojamas šio sąjūdžio įnašas - tautos sayimonės žadinimas per motinos kalbą, lietuvišką raštą, švietimo sistemos kūrimą, plėtojimą.

Be to, minėtini ir kiti Reformacijos sąjūdžio bei jo atstovų darbai ir veiklos rezultatai, kaip antai:

- didino kultūrų sąveiką Lietuvoje;
- stiprino Lietuvos valstybingumą;
- skatino spaustuvų kūrimą visoje LDK ir lietuviškų raštų leidybą Lietuvoje bei svetur.

Tada atsirado pirmieji nescholastinės teologijos ir visuomenės filosofijos raštai. Reformacija paskatino formuoti visuomenės nuostatas, branginančias toleranciją, demokratiją, švietimą. Buvo sudėtinė humanizmo dalis.

Siaip ar taip sakykime, reformacija paskatino ir katalikiškąją Lietuvos visuomenės dalį ryžtingiau plėtoti savo mokyklų sistemą.

Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugija šį didelės svarbos kultūros reiškinį, koks buvo reformacija, siūlo įamžinti pastatant paminklą Vilniuje, nes:

- tautinės bei valstybinės reikšmės sąjūdį, jo asmenis, kultūros veikėjus pri-

Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugijos istorinis momentas: 1996 05 11 Vilniuje atidengiamas paminklinis akmuo, kur bus pastatytas paminklas XVI-XVII a. Lietuvos reformacijos pradininkams Mindaugo Balčiausko nuotr.

valu pagerbti Lietuvos Respublikos sostinėje - čia nėra nė vieno skulptūrinio paminklo, įamžinančio šį sąjūdį;

- iš Vilniaus apylinkių yra kilę nemažai asmenybių, kurios prisidėjo prie pirmųjų knygų lietuvių kalba kūrimo;

- Vilniuje veikė, gyveno ir dirbo daug reikšmingų Lietuvos kultūrai asmenybių: J. Abramavičius, J. Morkūnas, M. Petkevičius, S. Rapolionis, A. Volanas, J. Zablockis ir kt.;

- 1539 m. Vilniuje buvo įkurta naujo tipo švietimo institucija - Abraomo Kulviečio mokykla, rengusi Lietuvos jaunimą studijoms Europos universitetuose;

- Vilniaus spaustuvėse XVI a. paskutinį ketvirtį ir XVII a. pradžioje evangelikai reformatai išleido daug reikšmingų knygų;

- Vilniuje susiformavo Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios centras, buvo sinodų susirinkimo vieta, veikė turtin-

ga senųjų spausdinių biblioteka, archyvas.

Manome, kad yra svarstytinios kelios idėjos, kaip įamžinti Reformacijos sąjūdį, jo asmenis, kultūros veikėjus.

Pirma, gali būti vienas bendras paminklas reformacijos pradininkams: raštijos kūrėjams, knygų lietuvių kalba rengėjams, žymiausiems Lietuvos valstybės ir kultūros veikėjams.

Antra, pastatyti vieną bendrą paminklą "Reformacijos pradininkai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje - kultūros modernizavimo iniciatoriai ir vykdytojai".

Trečia, svarstytinias bendras monumentas visiems žymiesiems reformacijos Lietuvoje kultūros veikėjams.

Ketvirta, sukurti skulptūrų ansamblį su vienu centriniu akcentu; visas ansamblis turėtų įamžinti asmenybes, nusipelnusias Lietuvos kultūrai XVI-XVII a., bet susijusias su reformacija.

Paminklo vieta - Reformatų skveras (Pylimo gatvėje, tarp namų Nr. 2/5 ir Nr. 9).

Siektina, kad paminklas ir skveras būtų skirtas ne tik Reformacijos sąjūdžiui, jo veikėjų darbams bei jų atminimui pagerbti buvusių Vilniaus evangelikų reformatų kapinių vietoje, bet ir jaukiam vilniečių poilsiui. Tada skveras įgautų funkcines galimybes pratęsti per 500 metų Reformacijos sąjūdžio puoselėtas tolerancijos, švietimo tradicijas mūsų tautiečių savimonėje. Vasarą čia galėtų vykti nedidelių etnografinių ir bažnytinių chorų koncertai, paskaitos, susitikimai ir kt.

Žinoma, projektui įgyvendinti būtina suburti šiuo reikalu suinteresuotų, taip pat kvalifikuotų ir kompetentingų visuomenės atstovų komitetą, kuris rūpintųsi:

- organizacinėmis skvero sutvarkymo ir paminklo projektų konkurso sąlygų rengimo problemomis;

- darbo grupių sukūrimu ir jų veiklos priežiūra;

- projekto rengimui ir įgyvendinimui reikalingų lėšų paieška ir kaupimu.

Mielieji Vilniečiai ir kiti Lietuvos žmonės, kviečiame Jus pareikšti savo nuomonę.

Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugija (įsteigta 1992 m., pirmininkas - prof. S. Kregždė) bei jos bendraminčiai ir šią idėją remiantys iniciatyvinės grupės nariai:

Prof. V. Brėdikis, dr. I. Korsakaitė, prof. S. Kregždė, dr. I. Lukšaitė, prof. A. Pirockinas, dr. M. Purvinas, prof. L. Vladimirovas, habil. dr. R. Žaromskis, D. Balčiauskas, V. Gocentas, A. Kasperavičienė